

# FLUCHTBURG

• ILLE • TERRARUM • MIHI • PRAETER OMNES • ANGULUS RIDET • A • D • 1912 •

„Ów kącik na ziemi uśmiecha się do mnie ponad wszystkie inne”. A.D. 1912.

*Horacy, poeta rzymski (65–8 p.n.e.)*

## PL

W tym domu, który wszedł do historii i historii literatury, schronienie na swej drodze ucieczki przez granicę do pobliskiej Czechosłowacji znajdowali prześladowani i zagrożeni śmiercią przeciwnicy barbarzyństwa hitlerowskiego.

Pisarz **Gerhart Pohl** (ur. 9 lipca 1902 w Żmigrodzie, zm. 15 sierpnia 1966 w Berlinie) w roku 1933 nabył nieruchomość od doktora medycyny **Alberta Citrona**.

W swojej powieści „Fluchtburg” Pohl przedstawia działalność i spotkania przypominającej „Krag z Krzyżowej” grupy zatroskanych i krytycznie nastawionych do reżimu hitlerowskiego przyjaciół.

Pohl był zaufanym **Gerharta Hauptmanna**. Na nim spoczął w roku 1946 obowiązek negocjacji z sowiecką i polską administracją wojskową w sprawie przetransportowania ciała noblisty do Hiddensee.

Osoby, które spotykały się we „Fluchtburgu”:

**Werner Milch**, germanista, przyjaciel Pohla z czasów gimnazjalnych we Wrocławiu. Po utracie – z powodu żydowskiego pochodzenia – prawa do wykonywania zawodu nauczyciela we Wrocławiu udał się do cichej Wilczej Poręby i zbudował dom obok „Fluchtburga”. W wyniku pogromu 9 listopada 1938 wywieziony do obozu koncentracyjnego, dzięki niestrudzonej interwencji przyjaciół zwolniony po sześciu tygodniach. W czerwcu 1939 wyemigrował do Wielkiej Brytanii.

**Carlo Mierendorff**, socjolog i pisarz. Po pięciu latach osadzenia w obozie koncentracyjnym znalazł schronienie w domu Pohla w Wilczej Porębie. Mierendorff należał do „Kregu z Krzyżowej”. Zginął 4 grudnia 1943 podczas nalotu na Lipsk.

**Theo Haubach**, dziennikarz i polityk, należał do „Kregu z Krzyżowej”. Po nieudanym zamachu na Hitlera 20 lipca 1944 powieszony przez hitlerowskich oprawców razem z **Helmuthem Jamesem Grafem von Moltke** 23 stycznia 1945.

**Jochen Klepper**, teolog, dziennikarz i pisarz (powieść „Der Vater”). 11 grudnia 1942 popełnił wraz z żoną pochodzenia żydowskiego i córką zbiorowe samobójstwo, aby uniknąć deportacji do obozu koncentracyjnego.

**Johannes Wüsten**, grafik i pisarz (powieść „Rübezahl”). Uzyskał pomoc w ucieczce na drugą stronę Karkonoszy, schwytany przez gestapo w Paryżu. Zmarł w więzieniu Brandenburg-Görden 26 kwietnia 1943.

Wymienione osoby to tylko niektóre spośród tych, które spotykały się we „Fluchtburgu”. Zaangażowanie Pohla – „ratownika zagrożonych osób w strasznych czasach” – uhonorowane zostało przez państwo Izrael posadzeniem dziesięciu drzew w lesie Żydowskiego Funduszu Narodowego.

Szwagierka Pohla – **Luise (Lisa) Pohl** (ur. 25 marca 1906, zm. 17 stycznia 2006 w Wilczej Porębie) – przybyła do „Fluchtburga” pod koniec II wojny światowej. Wbrew historii mieszkała w tym domu do śmierci.

Także po roku 1945 „Fluchtburg” był miejscem pamięci i wymiany myśli dla osób, które musiały opuścić swoją śląską małą ojczyznę.

Niech ta tablica oddaje szacunek dzielnym ludziom i upamiętnia ich odważne czyny.

## DE

„Jener Winkel auf Erden lacht mir vor allen”. A.D. 1912.

*Quintus Horaz Flaccus, römischer Poet*

In diesem Haus, das in die Literatur- und Zeitgeschichte eingegangen ist, fanden Verfolgte und vom Tode bedrohte Gegner der Hitler-Barbarei Unterschlupf und Hilfe für ihre rettende Flucht über die nahe Grenze in die Tschechoslowakei.

Der Schriftsteller **Gerhart Pohl**, \* 9.07.1902 in Trachenberg, † 15.08.1966 in Berlin, hatte das Haus 1933 von dem Arzt Dr. med. **Albert Citron** erworben.

In seinem Roman „Fluchtburg” schildert Gerhart Pohl das Wirken und Treffen von kritischen und äußerst besorgten Freunden, die ähnlich dem Kreisauer Kreis im Widerstand zum Hitler-Regime standen.

Pohl war ein enger Vertrauter **Gerhart Hauptmanns**. Ihm oblag es im Jahre 1946, mit der russischen und polnischen Militärverwaltung die Überführung des toten Dichters nach Hiddensee zu verhandeln und zu organisieren.

Personen, die sich in der Fluchtburg trafen:

**Werner Milch**, Germanist, war Pohls Jugendfreund aus der gemeinsamen Gymnasialzeit in Breslau. Nachdem man ihm wegen seiner jüdischen Herkunft eine Lehrtätigkeit in Breslau verweigert hatte, zog er in die Stille nach Wolfshau und baute ein Haus neben der Fluchtburg. Während des Pogroms am 9.11.1938 wurde Milch in ein Konzentrationslager verschleppt. Durch den unermüdlichen Einsatz seiner Freunde kam er jedoch nach 6 Wochen wieder frei. Im Juni 1939 emigrierte er dann nach Großbritannien.

**Carlo Mierendorff**, Sozialwissenschaftler und Schriftsteller, fand nach 5 Jahren Inhaftierung in KZ's Zuflucht bei Pohl in Wolfshau. Mierendorff war Mitglied des Kreisauer Kreises. Am 4.12.1943 kam er bei einem Luftangriff auf Leipzig ums Leben.

**Theo Haubach**, Journalist und Politiker, Mitglied des Kreisauer Kreises, wurde in Verbindung mit dem missglückten Attentat vom 20.07.1944 auf Hitler durch dessen Schergen gemeinsam mit **Helmuth Graf von Moltke** am 23.01.1945 gehängt.

**Jochen Klepper**, Theologe, Journalist und Schriftsteller (Roman: „Der Vater”), entzog durch gemeinsamen Freitod seiner Familie am 11.12.1942 seine jüdischstämmige Frau und Tochter der Deportation ins KZ.

**Johannes Wüsten**, Graphiker und Schriftsteller (Roman: „Rübezahl”), wurde zur Flucht über den Riesengebirgskamm verholfen, die Gestapo griff ihn in Paris auf. Des Hochverrats angeklagt, verstarb er im Zuchthaus Brandenburg-Görden am 26.04.1943.

Die vorgenannten Personen sind nur einige aus dem Kreis jener, die sich in der Fluchtburg trafen. Das Engagement Pohls, „dem Retter von Bedrängten in fürchterlicher Zeit”, ist in den Wäldern des jüdischen Nationalfonds vom Staat Israel gewürdigt worden; ihm zu Ehren pflanzte man zehn Bäume.

Pohls Schwägerin **Luise (Lisa) Pohl**, \* 25.03.1906, † 17.01.2006 in Wolfshau, war zu Kriegsende in die Fluchtburg gekommen. Wider Erwarten bewohnte sie dieses Haus bis zu ihrem Tode.

Auch nach 1945 war die Fluchtburg ein Ort der Besinnung und Gedankenaustausches für viele, die ihre schlesische Heimat verlassen mussten.

Mit Hochachtung und Respekt für das mutige Wirken dieser besorgten Menschen möge diese Tafel an sie erinnern.

# FLUCHTBURG

• ILLE • TERRARUM • MIHI • PRAETER OMNES • ANGULUS RIDET • A • D • 1912 •

“That corner of the world smiles for me more than anywhere else”. A.D. 1912.

*Quintus Horaz Flaccus, roman poet (65 b.c – 8 b.c)*

## EN

In this house, which went down in the literary and contemporary history, opponents of the Hitler regime, persecuted and threatened with death, were offered shelter and assistance with safe escape over the nearby border into Czechoslovakia.

The writer **Gerhart Pohl** \* 9.07.1902 in Trachenberg, † 15.08.1966 in Berlin, purchased the house in 1933 from the physician **Dr. Albert Citron**.

In his novel “Refuge” (“Fluchtburg”), Gerhart Pohl describes the activities and meetings of critical and extremely worried friends who, similar to the Kreisau Circle, were in the resistance to Hitler’s regime.

Pohl was a close confidant of **Gerhart Hauptmann**.

In 1946 it was up to him to organize and negotiate the transfer of the dead poet to Hiddensee with the Russian and Polish military administration.

People who met in the Refuge:

**Werner Milch**, Germanist, was Pohl’s childhood friend from their school time in Breslau. After being denied a teaching post in Breslau because of his Jewish origins, he quietly moved to Wolfshau and built a house next to the Refuge. During the pogrom on the 9th November 1938, Milch was sent to a concentration camp but through the tireless efforts of his friends he was released after six weeks. In June 1939, he emigrated to the United Kingdom.

**Carlo Mierendorff**, social scientist and writer, found refuge with Pohl in Wolfshau after 5 years of imprisonment in concentration camps. Mierendorff was a member of the Kreisau Circle. He died on 12th April 1943 in an air raid on Leipzig.

**Theo Haubach**, Journalist und Politiker, member of the Kreisau Circle, was hanged together with **Helmuth von Moltke** on 23rd January 1945 in connection with the failed assassination attempt on Hitler by his minions on 20th July 1944.

**Jochen Klepper**, theologian, journalist and writer (novel “The Father”), eluded deportation of his Jewish wife and daughter to a concentration camp through suicide together with his family on 11th December 1942.

**Johannes Wüsten**, graphic artist and writer (novel “Rübezahl”), was helped to escape over the Riesengebirgskamm. The Gestapo seized him in Paris. Accused of treason, he died in the prison Brandenburg-Görden on 26th April 1943.

The aforementioned are just a few of the people from the circle who met in the Refuge. Pohl’s commitment, “the savior of oppressed in a terrible time,” has been honored in the forests of the Jewish National Fund of the State of Israel, where ten trees were planted in his honor.

Pohl’s sister in law **Luise (Lisa) Pohl**, \* 25.03.1906, † 17.01.2006 in Wolfshau, came to the refuge towards the end of the war. Contrary to expectations, she inhabited the house until her death.

Even after 1945, the Refuge was a place for reflection and exchange of views for many who had to leave their native Silesian homeland.

May this plaque serve to remember with admiration and respect the courageous actions of these concerned individuals.

„Tento kout země je mi nade všechna místa v celém světě drahý”. A.D. 1912.

*Quintus Horatius Flaccus, římský básník (r. 65 př. n. l. – r. 8 př. n. l.)*

## CZ

V tomto domě, který vešel do literatury a do dějin, nacházeli úkryt a pomoc při útěku přes blízkou hranici do Československa pronásledovaní a na životě ohrožení odpůrci Hitlerova barbarství.

Spisovatel **Gerhart Pohl**, \* 9.07.1902 v Trachenbergu, † 15.08.1966 v Berlíně, získal tento dům v roce 1933 od lékaře **Dr. med. Alberta Citroena**.

Ve svém románu „Fluchtburg” píše Gerhart Pohl o působení a setkávání kriticky smýšlejících a velmi znepokojených přátel, kteří podobně jako členové „Spolku Kreisau” stáli v opozici proti Hitlerovu režimu.

G. Pohl byl blízkým spolupracovníkem **Gerharta Hauptmanna**.

V roce 1946 se mu podařilo po jednání s polskou a ruskou vojenskou správou zorganizovat a uskutečnit převoz ostatků tohoto zemřelého dramatika a básníka na ostrov Hiddensee.

Na tomto místě se setkávaly a pobývaly tyto osoby:

**Werner Milch**, germanista, byl Pohlův přítel z mládí, studovali spolu na gymnáziu ve Vratislavi. Poté, kdy z důvodu svého židovského původu nesměl vykonávat práci učitele ve Vratislavi, odešel do ústraní do Wolfshau (Wilcza Poreba) a postavil si dům vedle Fluchtburgu. Během pogromu 9.11.1938 byl W. Milch odvezen do koncentračního tábora. Díky neúnavnému úsilí svých přátel byl po šesti týdnech osvobozen. V červnu 1939 emigroval do Velké Británie.

**Carlo Mierendorff**, ociolog a spisovatel, po pěti letech věznění v koncentračním táboře našel útočiště u G. Pohla ve Wolfshau. C. Mierendorff byl členem „Spolku Kreisau”. O život přišel 4.12.1943 při leteckém útoku na Lipsko.

**Theo Haubach**, novinář a politik, byl členem „Spolku Kreisau”, po nezdařeném atentátu na Hitlera byl jeho přísluhováci spolu s hrabětem **Helmuthem von Moltkem** oběšen.

**Jochen Klepper**, theolog, novinář a spisovatel (román „Otec”), zvolil dobrovolnou smrt celé své rodiny, aby předešel deportaci své ženy a dcery, které byly židovského původu, do koncentračního tábora.

**Johannes Wüsten**, grafik a spisovatel (román „Rübezahl”), s pomocí přátel uprchl přes Krkonoše, byl však zatčen gestapem v Paříži. Byl obžalován z velezrady, zemřel 26.04.1943 v káznici Brandenburg-Görden.

Výše jmenované osoby jsou pouze některé z těch, které se setkávaly na Fluchtburgu. Angažovanost G. Pohla, „zachránce lidí v nesnázích ve zlých časech”, byla oceněna Židovským národním fondem státu Izrael; v jeho lesích bylo na počest G. Pohla vysazeno deset stromů.

Koncem války přišla do Wolfshau Pohlova švagrová **Luise (Lisa) Pohl**, \* 25.03.1906, † 17.01.2006 ve Wolfshau (Wilcza Poreba). V tomto domě žila až do své smrti.

Také po roce 1945 byl Fluchtburg místem zamyšlení a výměny názorů pro mnohé, kteří museli svůj slezský domov opustit.

Ať tato deska připomíná s úctou a vážností odvážný postoj lidí, kteří nebyly lhostejní.

*Ulrich Junker*